

експертизу : закон України від 25.02.1994 № 4038-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12> (дата звернення: 18.10.2019).

Одержано 20.10.2019

УДК 343.98

Томас Сігітасович МАЧОНІС,

*головний судовий експерт сектору дослідження наркотичних засобів,
психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів
відділу дослідження матеріалів, речовин і виробів
Харківського науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру МВС України*

ОСОБЛИВОСТІ ВИЛУЧЕННЯ, ПАКУВАННЯ ТА ТРАНСПОРТУВАННЯ РЕЧОВИХ ДОКАЗІВ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТИЗИ НАФТОПРОДУКТІВ І ПАЛИВНО-МАСТИЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ

Криміналістичне дослідження нафтопродуктів та паливно-мастильних матеріалів проводиться при розслідуванні різних категорій кримінальних проваджень, що обумовлює актуальність даного виду криміналістичної експертизи. Найбільша потреба в даній експертизі виникає при розслідуванні підпалів та інших злочинів, пов'язаних з виникненням пожеж.

В кримінальних провадженнях про пожежі (підпали, спалення живих людей і трупів), розкрадання паливно-мастильних матеріалів (бензин, дизельне паливо, газ, мастильні матеріали моторні масла та інше), дорожньо-транспортні події, нафтопродукти і паливно-мастильні матеріали розглядаються як речові докази. Типовими слідами на місці події є як сліди (плями на виробих з волокнистих матеріалів, деревини, пластику, нашарування на деталях будь-яких поверхонь), так і конкретні об'єкти (каністри з бензином, скляні пляшки, пластикові ємності з паливно-мастильними матеріалами). Доказове значення цих об'єктів визначається можливістю встановлення істотних фактичних обставин у кримінальному провадженні за результатами їх криміналістичного дослідження.

Експертиза нафтопродуктів і паливно-мастильних матеріалів є одним з родів експертизи матеріалів, речовин і виробів. Її проводять з метою встановлення наявності нафтопродуктів і паливно-мастильних матеріалів, котрі неможливо виявити звичайними

органолептичними методами, а також для їх наступної ідентифікації. Такі дослідження проводять для встановлення факту підпалу або вибуху – шляхом пошуку слідів легкозаймистих речовин на обвуглених або пошкоджених рештках тіла людини чи предмета навколишньої обстановки. Окрім того експертиза дає можливість визначити вид і сорт нафтопродукту (НП) або паливно-мастильного матеріалу (ПММ). відповідність досліджуваної речовини наданому зразку, ідентифікувати сліди нафтопродуктів або ПММ у зв'язку з вирішенням різноманітних завдань [1, с. 437].

Ефективність експертного дослідження НП та ПММ значною мірою залежить від вилучення, упакування та транспортування речових доказів.

Отже для того щоб виявити легкозаймисті речовини (ЛЗР) та горючі речовини (ГР) на місцях пожежі, слід з початку провести зовнішній огляд, встановити ймовірне місце виникнення вогню. Після ймовірної локалізації пожежі (їх може бути декілька), сліди ЛЗР та ГР слід шукати в місцях, що піддавалися мінімальному тепловому впливу. Такими місцями можуть бути підлога, внутрішні поверхні не обвуглених дерев'яних конструкцій (тріщини, пази), ґрунт біля основи підпалу. Також потенційним носієм є тканини, шерстяні та бавовняні вироби, які чудово вбирають рідини і зберігають їх залишки, незважаючи на те, що самі запалюються і в значній мірі обгорають.

Виявлені при огляді місця пожежі краплі або калюжі рідини з характерним запахом НП, можна зібрати шприцом, скляним капілярном, в крайньому випадку, марлевым тампоном або фільтрувальним папером. В такому випадку на дослідження додається контрольний зразок чистого тампону або фільтрувального паперу.

При виявленні на місці пожежі залишків горючої рідини в пляшці, каністрі або в якійсь ємності, слід її закрити та герметично упакувати в полімерний пакет. Якщо не можливо герметично закрити, то слід рідину перелити в чисту, суху скляну ємність та герметично упакувати.

При відбиранні твердих НП та ПММ їх слід поміщати в спеціалізовані експертні пакети або полімерні пакети.

Також при виявленні ЛЗР та ГР, слід приділяти увагу запахам на поверхнях, адже ЛЗР (нафтопродукти) мають характерний специфічний запах і можуть бути таким чином локалізовані, навіть якщо візуально їх не видно.

При упакуванні речових доказів слід пам'ятати що тара повинна бути чистою, хімічно інертною та герметичною. При упакуванні рідини слід використовувати скляну тару, яка герметично

закривається полімерними, дерев'яними або металевими кришками. Закупорювання гумовими, паперовими затичками категорично не допускається.

Для упакування предметів носіїв (тканини, деревини, ґрунту, тампону), можна використовувати скляні тари, спеціалізовані експертні пакети або щільні полімерні пакети, які герметично запаковують об'єкти дослідження. Упакування з паперу, картону та деревини не допускається.

Після вилучення речових доказів та їх герметичного упакування, слід як можливо швидше направити їх експертне дослідження, при цьому упаковка не повинна бути пошкоджена. Адже чим менше проходить часу після їх вилучення, тим більша вірогідність виявлення та ідентифікації речовин НП та ПММ на їх поверхах. При порівняльному дослідженні рідин та речовин НП та ПММ, це також може впливати на їх дослідження, адже з плином часу їх відносно груповий состав може змінюватися, особливо якщо вони зберігалися в різних умовах і може призвести до помилкового висновку експерта.

Останнім часом почастишали підпали автомобілів, спалювання трупів з метою приховування злочинів, підпали місця злочину (кіоск, магазин), з метою приховання окремих слідів злочину, використання під час проведення демонстрацій, мітингів запальних сумішей, в тому числі так званих «коктейлів Молотова». Саме експертиза нафтопродуктів і паливно-мастильних матеріалів дозволяє встановити наявність тих чи інших слідів нафтопродуктів, що могли спричинити підпал і є досить затребуваною при розслідуванні окремих категорій злочинів. Ефективність даної експертизи залежить від правильного вилучення, упакування та транспортування речових доказів.

Список бібліографічних посилань: 1. Експертизи у судочинстві України : наук.-практ. посіб. / за заг. ред. В. Г. Гончаренка та І. В. Гори ; Акад. адвокатури України. Київ : Юрінком Інтер, 2015. 502 с.

Одержано 12.10.2019